

Арцюр Рэмбо

Выбранае

*Пераклад з французскай
Андрэя Хадановіча*

Мінск
Выдавец Зміцер Колас
2018

УДК 821.133.1-1
ББК 84(4Фра)-5
Р96

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

Л. Баршчэўскі, Зм. Колас, В. Сёмуха,
А. Хадановіч, Г. Янкута

Пераклад зроблены паводле крыніц:

<https://www.poesie-francaise.fr/poemes-arthur-rimbaud/>

<https://www.poetica.fr/categories/arthur-rimbaud/>

https://www.poetes.com/textes/rbd_enf.pdf

На вокладцы:

АНРЫ ФАНТЭН-ЛЯТУР,

Выява Арцюра Рэмбо з карціны «За сталом», 1872.

ISBN 978-985-23-0019-3

©Хадановіч А. В., пераклад на
беларускую мову, 2018.

©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.

©Афармленне. Выдавец Зміцер
Колас, 2018.

Адчуванне

(Sensation)

У сніх прыцемках пакрочу напраткі...
Хай колюць каласы праз летняе адзенне,
Хай росная трава халодзіць ступакі,
А свежы ветрык мне кудлаціць летуценні.

Ні думкі ў галаве і слоў шукаць дарма,
Ды сэрца любіць свет і ўсім на свеце сябар.
Шчаслівы, як цыган, пакрочу, бо сама
Прырода ў ноч вядзе, як прыгажуня ў табар.

Афелія
(*Ophélie*)

I

Над чорнаю вадой, як белая лілея,
Афелія плыве між затанулых зор,
Дзявочая фата між зорамі бялее...
А паляўнічы рог трывожыць сонны бор.

Ужо за векам век самотнай белай зданню
Плыве Афелія за чорнаю ракой,
Ужо за векам век у ветры, як паданне,
Недаспяваны спеў – салодкаю тугой.

Камечаць ёй фату гарлачыкі-малечы,
А вецер да грудзей хінецца, як дзіцё.
Ёй ніцая вярба пяшчотна гладзіць плечы,
На задуменны лоб схіляецца трысцё.

Сцяблінку зварухне, шукаючы сцяжыны,
І чуецца ўвушшу той водарасці ўздых,
То па-над вольхамі трывожны крык птушыны,
То з небасхілу хор сузор'яў залатых.

II

Бялейшая за снег, ты звар'яцелай зоркай
Ледзь загарэўшыся, загінула ў віры, –
Ці не таму, дзяўчо, што аб свабодзе горкай
З табой шапталіся нарвежскія вятры?

Што ў доўгіх кудзерах шалела завіруха
І ў сэрцы загучаў нечалавечы спеў –
Так, нібы сэнс жыцця адкрыў табе на вуха
Ў трымценні прыцемкаў і трапятанні дрэў?

Што ў грудзі крохкія наводліў білі моры
І ўсё, што мела ты, размылі неўспадзеў,
А ў тым красавіку твой ненаглядны хворы –
Твой кавалер, нямы, ля ног тваіх сядзеў?

Свабода! Высь! Любоў! Цудоўныя відзежы!
Ты, як вясновы снег, растала ў іх агні,
Згубіўшы мову ў тым бязлітасным бязмежжы
І вочы сінія ў вар'яцкай вышыні!

III

Ды прысягне паэт, што вечна маладою,
Збіраючы букет у хвалях, бы ў траве,
Лілей белая над чорнаю вадою
Між затанулых зор Афелія плыве.

Баль шыбенікаў

(Bal de pendus)

На шыбеніцы апантана
Ўсё танчаць, танчаць, вісячы,
Шкілеты з воінства Шатана,
Пякельныя паслугачы.

Вялебны Вельзэвул валадаром на балі,
Крыўлякаў, што ў пятлі блюзнераць задарма,
Б'е туплем па ілбах, каб весялей скакалі
Пад акампанемент каляднага псалма.

І кожны ачмурэў, страсае ў танцы косці,
Аб грудзі б'е грудзьмі, бы грукае ў тамтам,
Прыпадна хрыпіць у вычварнай міласці,
Хоць колісь прыпадаў да вытанчаных дам.

Агромністы памост дае танцорам шанец –
Гоп! – весела скакаць без мяса і вантроб!
І ўжо не зразумець, ці гэта бой, ці танец!
Рве струны Вельзэвул, вядомы філантроп!

Кашуляў скураных пазбыліся амаль што,
Абутак не псуе ім лёгкае ступы,
Не муляе даўно шляхетных шыяў гальштук,
А снег капелюшы напнуў на чарапы.

Крумкач, нібы султан, сядзе на галовы.
Вісіць на барадзе шматок былой шчакі.
Здаецца, ваярам, расцятым да паловы,
Кардоннага мяча не выпусціць з рукі.

Ад гойсання ўваччу хістаюцца нябёсы,
Ліловыя лясы працяў ваўчыны сквіл,
Вісельня, як арган, скавыча шматгалоса
Й пякельнай чырванню палае небасхіл.

А ну хутчэй скакаць, здыхляціна старая,
Што лашчыць неўпрыкмет ружанец пазванкоў,
Нібыта пацеркі манах перабірае:
Тут вам не манастыр, а кодла мерцвякоў!

Ах! вунь сапселы ўшчэнт ад замагільных скокаў,
Вялізарны шкілет узняўся на дыбкі,
Узвіўся ў вышыню, шчасліва загалёкаў,
Ды раптам зноў адчуў пятлі прыгнёт цяжкі,

І з энкамі, што так падобныя да кпінаў,
Сціскаючы ў кулак нявыслаўлены жаль,
Як блазан, што на міг свой балаган пакінуў,
Пад музыку касцей вяртаецца на баль.

На шыбеніцы апантана
Ўсё танчаць, танчаць, вісячы,
Шкілеты з воінства Шатана,
Пякельныя паслугачы.

Пакаранне Тарцюфа
(*Le châtiment de Tartufe*)

Ён распаляў цішком агонь жаданняў пад
Сутанай, у душы аддаўшыся пяшчотам, –
Жагнаўся на людзях, бажыўся неўпапад,
Выплёўваў казані бяззубым гідкім ротам.

«Пакайся, – ён вучыў, – малітвай Бога слаў,
І збавішся!» Але гарэза-падшыванец
За вуха пацягнуў, па мацеры абклаў,
Сутану абадраў і адабраў ружанец.

Бяда! Раней з вады выходзіў ён сухі,
Паглядзіш пацеркі – і адмаліў грахі,
А тут... зусім збляднеў святоша бледнатвары...

Не адкупіцца больш на споведзі пачвары!
Дзе праведнасць? Цю-цю, як пацеркі й брыжы
Ад галавы да ног раздзетага ханжы.

Пад музыку. Вакзальны пляц у Шарлевілі
(A la musique. Place de la Gare, à Charleville)

Дзе вылізана ўсё і выхаваны ўсе,
Дзе дрэвы з кветкамі службыць забрылі ў скверык, –
Мясцовы буржуа ў паложаны чацверак
Дурноту на паказ насельніцтву нясе.

На флейтах мірны вальс аркестр ваенны ўрэзаў.
(Вайсковы дырыжор – стабільнасці гарант).
Бліжэй да музыкі пільнуе ўдачу франт.
Натарыус кішэнь пільнуе ад гарэзаў.

Ранцё ўхмыляюцца, калі трамбон – не ў тон.
Чыноўныя сланы вядуць сланіх законных
Ды кампаньёнак іх, што крочаць наўздагон,
Як паганятыя сланоў, але ў фальбонах.

Адкрыў паседжанне пенсіянерскі клуб:
Хто перцам гандляваў, цяпер – старыя перцы.
Палітыкам усіх краін дадуць адлуп,
Бо мудрасць чэрпаюць у срэбнай табакерцы.

Прагнуўшы лавачку фламандскім жыватом,
Гандлёвец люльку ўзяў ды інгалюе гланды,
Нібыта з коміна дыміць вялікі дом:
«Ай, файны тытунец – замежны, з кантрабанды!»

Рагочуць жабракі, сарваўшы лёгкі куш,
А парачка салаг, жаўнеры-навабранцы,
Наслухаўшыся флейт, нанюхаўшыся руж,
З малым гуляюцца й міргаюць гувернантцы.

І я ўжо тут як тут: схаваўся, галубок,
Сачкую, як студэнт заняткі, пад каштанам –
Высочваю дзяўчат, і кожная ў мой бок
Хіхікае й глядзіць з намёкам несхаваным.

А я на іх гляджу – і трызню насамрэч,
Дзе вочы не дайшлі, фантазія даскажа:
Іх шыі белыя і выгін тонкіх плеч,
І спіна, і карсаж, а ў выразе карсажа...

Здымаю туфлікі й даходжу да панчох,
І да ўсяго, што ёсць (уява – мой наркотык).
Дзяўчаткі цешацца з агню ў маіх вачох,
Я ж вуснамі лаўлю няісных вуснаў дотык.

Венера Анадыямена

(Vénus Anadyomène)

Бы з цынкавай труны, з глыбокай ванны ржавай,
Уся ў памадзе – каб паболей хараства! –
Вынырвае з вады... не, выплывае павай
Цёмнавалосая дурная галава.

За шыяй тоўстаю з'яўляюцца лапаткі,
Абвіслыя бакі глядзяць ва ўсе бакі,
Ружовыя клубы – крутыя кумпякі,
Шматпавярховы тлушч падзелены на складкі.

Па спіне і ніжэй рассыпаны лішай.
Агідная краса... Хоць знаўцаў запрашай
Ды ў мікраскоп глядзі на гэты цуд у ванне!

На задніцы – татў, чытаеш – і трымціш:
Два словы з двух бакоў, «БАГІНЯ» і «КАХАННЯ».
І язва анусу адкрылася – паміж.

Першае спатканне:
Камедыя ў трох пацалунках
(*Première soirée: Comédie en trois baisers*)

Яна была ў фрывольным строі,
А за акном гарэзнік-вяз
Цягнуўся ў ветраным настроі
Сваім лісцём – да нас, да нас.

Яна ў фатэлі грэла ногі,
Бо трохі мерзла ў негліжэ й
Дрыжэла, потым да падлогі
Спускала іх – ніжэй, ніжэй.

І я глядзеў на гэта дзіва:
Прамень, як мятлік, неўспадзеў
Ва ўсмешцы бліснуў ды імкліва
На кветку смочкі ёй зляцеў.

А я спярша цалую лытку,
Ды чую смех, а ў смеху гнеў,
Нібы крышталь, парваўшы нітку,
Паўсюль каралямі звінеў.

Схавала пад кашуляй ножкі,
І з выклікам: «І што далей?»,
Бы кажучы падумаць трошкі,
А потым цалаваць смялей.

Я нахіліўся ды нялоўка
Крануўся вуснамі вачэй.
Яна, адкінуўшы галоўку:
«Так значна лепш... цяпер хутчэй...»

Скажыце мне... хутчэй скажы мне...»
Цалую грудзі – а грудзях
Шалее смех, усё нястрымней
Мне абцаючы працяг.

Яна была ў фрывольным строі,
А за акном гарэзнік-вяз
Цягнуўся ў ветраным настроі
Сваім лісцём – да нас, да нас.

Зачараваныя

(Les effarés)

Завея хвошча проста ў вока,

А ля акенца хлебапёка –

Азадкаў пяць:

Малыя ўсталі на калені, –

Як хлеб пячэцца ў сутарэнні,

Яны глядзяць.

Глядзяць на рукі ў шэрым цесце,

Што ў печку хлеб кладуць урэшце,

Каб не астыў.

А печка муркае, жывая,

І з ёю пекар напявае

Стары матыў.

Малеча слухае ў галечы,

Як б'ецца сэрца добрай печы,

Бо ўжо з яе

Пахучаю і цёплай здобай,

Як велікодную аздобай, –

Хлеб паўстае.

Бо ў тым каменным дымным склепе
Скарынкі затрашчалі – лепей
За цвыркуноў,

І спеў надзеі гэткі звонкі,
Што сэрца проста рвецца вонкі
З іх лахmanoў.

Ім больш не чорна ў свеце белым,
Пяці анёлам заінелым,
Бо ў тым і рэч,

Што, покуль прыліпаюць носам
Да мёрзлых кратаў, – райскім лёсам
Здаецца печ.

Як на апошні свой прытулак,
Глядзяць у вочы богу булак, –
І ўсё грамчэй

Дрыжыць малітва, каб пачулі,
Як люты вецер ім кашулі
Ірве з плячэй.

Раман

(*Roman*)

I

Хто быў разважлівы ў сямнаццаць год? Не ты!
Такія вечары, што хлопцу не да шклянак:
Наведнікі ў кафэ шумяць да хрыпаты,
А ты – пад ліпамі, аматар прагулянак.

Бо ліпы ў чэрвені цвітуць, як райскі сон!
І ты наяве спіш, а над табой пачціва
Мяшаюцца ў аркестр, што грае ва ўнісон,
Салодкі пах віна і горкі водар піва.

II

Ты бачыш, як дрыжыць высока між лісця
Яскрава-сіняя, у бліскаўках, ануча,
Нібыта зорачкі прышпільвала дзіця,
Такія белыя, што аж вачам балюча.

Згубіўшы галаву, брыдзеш у летні змрок
І трызніш давідна, сямнаццацігадовы.
Ноч – як шампанскае, а чэрвень – як звярок,
Што пацалункамі сарвацца з губ гатовы.

III

Як выспу Рабінзон, ты адкрываў раман,
Ды раптам у жыцці, пра што чытаў запоем:
Пад ліхтаром – яна, спавітая ў туман,
І цень ад каўняра бацькоўскага – канвоем.

Глядзіць, як топчаш брук нясмелым цельпуком,
І ўжо сыходзячы, зірне ў паўпавароце, –
Бы ўсмешкаю здалёк падцвельвае цішком...
І рыні твае ўміраюць проста ў роце.

IV

Ты закаханы ўшчэнт. Да жніўня – як маньяк.
Ты закаханы так, што кожны сябар кіне!
Ты пішаш пра любоў санеты – кепскі знак.
Ды неяк вечарам – адказ тваёй багіні!

Тым вечарам ты сам шуміш да хрыпаты,
Заходзіш у кафэ на кухаль або шклянку...
Хто быў разважлівы ў сямнаццаць год? Не ты,
Калі пад ліпамі хадзіў на прагулянку!

Зімовая мроя
(Rêvé pour l'hiver)

Як хораша ў купэ ўдваіх з табой, узімку,
У хуткім цягніку!
Канапа мяккая, каб нам гняздо ўвабдымку
Ў зацішным звіць кутку.

За шыбай снег, і ты закрыеш вачаняты,
Каб не глядзець дарма,
Як кружаць за акном завеі ваўчаняты
І чарцянят гурма.

Ды раптам уначы дуронік-пацалунак
Адчуеш на шчацэ, нібыта ў падарунак
Хтось павуцінку тчэ.

Ты ўсклікнеш: «Павучок! Знайдзі яго!» Якая
Задача файная! Я на шчацэ шукаю,
І тут, і там яшчэ...

У вагоне, 7 кастрычніка 1870

Сон у лагчыне

(Le Dormeur du val)

Бы ямінка між траў – лагчына ў зеляніне,
Дзе срэбная рака штурмуе камяні,
А сонца гордае з-за горнае вяршыні
Ўстае – і ззяе ўсё ў раз’юшаным агні.

Салдацік малады прылёт на дно лагчынкі,
На травяны кілім, з лістотай пад шчакай
Раскінуў ногі й спіць, а ўверсе аблачынкі,
І на бялюткі твар святло цячэ ракой.

У кветках ступакі, а ўсмешка – выраз болю,
Бы хворае дзіця ўсміхнулася... Даволі,
Прырода, захіні ад ветру яго сны.

Ён спіць. Ды водараў салодкіх не ўдыхае.
Рука за галавой, на жываце другая.
Дзве ямінкі ў грудзях чырвоныя відны.

У «Зялёным кабарэ», пяць гадзін вечара
(Au Cabaret-Vert, cinq heures du soir)

Я восем дзён ірваў аб камяні абутак,
Ды шчасце ёсць: сяджу ў «Зялёным кабарэ»,
Як госць Шарлерау, што раз на восем сутак
Тарцінкі з шынкаю нармальна пажарэ.

Гляджу на жывапіс іх кічавых шпалераў
І ногі працягнуў пад іх зялёны стол,
Як раптам кельнерка, пагібель кавалераў,
З такімі штучкамі (няслабы слабы пол!

Такую не спужаць ні жарцікам, ні буськай),
Прыносіць мне паднос, застаўлены закускай,
Тарцінкі з шынкаю ды маслам – на стале,

І піва падае мне паўвядра, не меней...
А ў пене залатой купаецца праменне,
Ці хмель купаецца – у сонечным святле.

Кастрычнік 1870-га

Шалапутка

(La Maline)

У прыцемках шынка, дзе б'юць у нос – о-го! –
Пах лаку і пладоў, да сутаргаў у целе,
Я замаўляю шмат... не ведаю чаго,
Але бельгійскага, і ёрзаю ў фатэлі.

Пад бой гадзінніка я мрою аб ядзе,
Як адчыняюцца чароўнаю пячорай
Мне дзверы з кухні, бо кухарачка ідзе:
Хусцінка – набакір, фрызурка – яшчэ горай.

Дрыготкі мезенчык, як зброя на руцэ.
Як персікавы пух, румянак на шчацэ,
А губкі юныя грымаснічаюць хутка.

І шэпча, ставячы мне горы смачных страў,
Каб зразумеў намёк і пацалунак скраў:
«Прадзьмула шчочку мне, памацайце – *прастудка*».

Шарлеруа, кастрычнік 1870

***Блісучая перамога пад Сарбрукенам,
атрыманая пад выгукі: «Жыве Імператар!»»***

*(Ярка размаляваная бельгійская гравюра,
прадаецца ў Шарлеруа за 35 сантымаў)*

*(L'Éclatante victoire de Sarrebrück,
remportée aux cris de Vive l'Empereur!)*

Наш Імператар – ах! – у самым цэнтры ўсеўся
На коніку ў сядле (яго канёк – сядло),
Мілей за татачку і велічней ад Зеўса,
І сіне-жоўты ўвесь, як неба і святло!

Вакол варушацца айчыны абаронцы,
Што снілі між гармат і барабанаў сны,
Ды абудзілі вось... Палкоўнік, як на сонца,
На вершніка глядзіць, ад гонару п'яны.

З вінтоўкай цацачнай, запрошаны аратар
Карцінна выгукнуў: «Жыве наш Імператар!»
І вочы выкаціў з імпэтам зухаўскім.

Жаўнерык з пузікам, як любім на малюнках,
Баіцца, што яму плаціць па ўсіх рахунках,
І, задніцай да іх: «Ну так, жыве... А з кім?»»

Мая цыганшчына (фантазія)

(Ma Bohème (Fantaisie))

Я кулакі хаваў у рваньня кішэні,
Да дзірак зацягаў штаны і палітон
І толькі ў Музы меў прытулак і прытон,
Дзе зубы з'еў – а-ей! – на жарсці й спакушэнні!

Малое Пальчанё, я рыфмы-камяні
Раскідваў. Начаваў ва ўсякае надвор'е
Ў карчме «Вялікая Мядзведзіца». Сузор'і
Мне шорхалі, як шоўк красунь, у вышыні.

Я зноў пачую іх у верасні ды ўспомню,
Як хмельнае расы б'е ў галаву віно мне,
І, п'яны вечарам, прысяду на зямлю:

Перабіраючы, пакуль узыдзе ветях,
Не струны гучных лір, а гумкі на штыблетах,
Рукамі збітыя калені абхаплю.

Груганы

(Les corbeaux)

Калі ў снягах зямля сырая,
Нямеюць вёскі і лугі
І звон змаўкае ад тугі, –
На свет, што голым памірае,
Гасподзь, хай зрынуцца яны,
Вялікасныя груганы!

Журбою ўзброеныя здані,
Ад гнёздаў гнаныя зімой,
То ўроссып, то адной гурмой, –
Там, дзе крыжы на скрыжаванні
І ў кожнай яміне – труна,
Хай кружыць распач гругана!

Хай не змаўкае па-над тымі,
Што той зімой сышлі, калі
Палеглі ў нашыя палі,
Схаваныя ў агні і дыме, –
Каб за ганебнаю вайной
Не знікнуць памяці зямной!

Наверсе дуба, як на мачце,
Анэльскі чорны хор... маўчы!
Хай салавейчыкі ўначы
І травень скажуць ім «прабачце» –
Ім, пахаваным у траве,
Хто жыў для Заўтра... й не живе.

Мытнікі

(Les Douaniers)

Тут пасылаюць нах... і кажуць: «Ні халеры».
Іх ветэран вайны й матрос на куражы
Баяцца, бо яны – Начальнікі Мяжы,
Што і блакіт здзяруць з нябёсаў, як шпалеры.

З іх люлек валіць дым, навостраны нажы...
Ледзь згусціцца туман, бы пенаю ў вальеры
Бык зойдзецца, – яны ды псы іх, людажэры
Гатовы да гульні «адкрый і пакажы».

Агляд для ўсіх адзін, будзь німфаю ці фаўнам.
Фра Д'явала ці Фаўст, ці зданяў экіпаж,
Ім напляваць: «Стары, а ну пакаж багаж!»

Дзяўчыну абшукаць – падасца ім забаўным,
І ўсю абмацае паскуднікаў хаўрус...
Ратуй вас, Госпадзе, – да іх на ператрус!

Вечаровая малітва

(Oraison du soir)

Нібы ў цырульніка – бязвусы херувім,
Сяджу над кухлем я, – дзясятым? дваццаць пятым? –
Глытаючы напой і з люлькі горкі дым,
І робіцца живот, як ветразі, напярэтым.

Бы галубоў памёт – гарачы, кожны ўздым
Так мроямі пячэ, што радуся стратам.
А сэрцу не баліць, бо жорсткая кара там,
І лісце падае крывава-залатым.

Калі ж перажываў і праглынуў без хлеба
Ўсе мроі, то на двор паклікала патрэба:
Пасля піўной ракі не лопнула нутро б!

Як ласка Божая – на кедр і на ісоп,
Бурштынавы струмень паліўся проста ў неба,
І голаў перад ім схіліў геліятроп.

Скрадзенае сэрца

(Le coeur volé)

Плюецца сэрца, бо абрыдла
Ў казарме горш, чым у турме.
Пакуль рагоча гэта быдла,
Плюецца сэрца, бо абрыдла.
Глытаю гідкае павідла –
І толькі гідкае наўме.
Плюецца сэрца, бо абрыдла
Ў казарме горш, чым у турме.

Сваё малююць прычындалле
З юрлівым смехам на сцяне:
Іх мышцы (і мазгі!) са сталі –
Сваё малююць прычындалле.
Вышэй, абракадабры хвалі,
Хутчэй адмыйце сэрца мне!
Сваё малююць прычындалле
З юрлівым смехам на сцяне.

Што будзе, скрадзенае сэрца,
Як ім не хопіць тытуню?
У іх адрыжцы столькі перцу,
Што будзе, скрадзенае сэрца?

Ці званігуе людажэрца?
Ён звык. І мне – не ўпершыню.
Што будзе, скрадзенае сэрца,
Як ім не хопіць тытуню?

**Парыжская оргія,
або Сталіца засяляецца зноў**
(*L'Orgie parisienne ou Paris se repeuple*)

Паскуднікі, сюды! Сцякайцеся з вакзалаў!
Дзе сонечны пажар адлютаваў і сціх,
Сталіца Захаду, насыціўшы вандалаў,
Сядзіць на зглумленых развалінах святых.

Мярзотнікі, смялей! Паўстанне пагасілі,
На чысты тратуар пусцілі мірны люд,
Над узбярэжнымі зноў зорачкі – у сіле,
Там, дзе сузор'і бомб запальвалі салют.

Палацы мёртвыя хаваючы пад дошкі,
Пазаўчарашні дзень чакае ля дзвярэй.
Цялушкі рыжыя зноў агаляюць ножкі –
Гарэзнічай, вар'ят! Не будзь дурны, дурэй!

Як шалудзівы пёс у сучкі валачашчай,
Прытоны брудныя вынюхвай уначы.
Усё, што можаш, крадзь! Ірві галоднай пашчай!
Усё тваё, жратва і пойла. То хлябчы!

Калі ж над галавой бязлітасны світанак
Сваё шалёнае разгорне шапіто,
Без словаў скурчышся над батарэяй шклянак,
Вырыгваючы боль і гледзячы ў нішто.

Ды трэба ўзнесці тост за вашую Князеўну,
Што велізарны зад, як пагаду, нясе...
А навакол блююць і лаяцца пароўну
І лёкай, і фігляр, і франт, і ўсе-ўсе-ўсе.

Ёсць сэрца ў вас? Няма. Ёсць пыса з гнюсным ротам.
Дык расчыняй шырэй свой ненажэрны рот!
Парыж нясе віна ўсім пераможным ротам,
Хоць пераможца ўжо схапіўся за живот...

Раскрыйце ноздры ўсім атручаным павевам,
Вяроўкі тонкіх шыў зацягваюцца злей, –
Ды гримне словамі Паэт па галаве вам:
«Балюйце, поскудзі, шалеючы далей!

Вы, зграя прыхадняў, што ў чэраве сталіцы
Зубамі выгрызлі выгоднае жытло, –
Ды сцісне ў сутаргах магутныя цягліцы
І вынішчыць ушчэнт гадзючае кубло!

Каростай саскрабе ўсіх дурняў і засранцаў,
На трасцу нуварыш і ўвесь яго барыш,
Не трэба махляроў, ні прынцаў, ні іх пранцаў
Сталіцы ветранай па імені Парыж!

Калі ж вы будзеце ў лайне шыпець праклёны,
Стагнаць і плакацца, каб аддалі хоць грош,
Над вамі ўзыхдзе бюст Чырвонае Гулёны –
І баявы кулак распляжыць, быццам вош!

Лютэцыя, скажы, як танчыў гнеў твой люты,
Як раны лютыя прымала ты за нас,
Як гінула за нас, ды несла і ў зямлю ты
Часцінку дабрыні, што прарасце ў свой час!

О, горад распачы! О, плач – амаль з нябыту!
Ты ўвесь у будучым, твой кожны рух і ўздых
Там, дзе мільярды брам мільярдам душ адкрыты,
А ўвесь мінулы боль – на шалях залатых.

Ты чуеш, як чарвяк ізноў паўзе па вене,
Як сэрца мёртвае грукоча ўсё часцей,
А значыць, і табе дарма чакаць збавення
Ад зледзянелых рук, ахвочых да страсцей!

Не страшна! Ручаі паўзучае агіды
Дыханню вольнаму не шкодзілі яшчэ,
Як совам не згасіць вачэй Карыятыды,
Дзе золата й блакіт слязою дня цячэ!

Як жудасна цябе пабачыць згвалтаванай,
Бо ўсё, што брыдкага ў прыродзе толькі ёсць, –
Не параўнаецца з тваёй, Сталіца, ранай...
Але паэт шапне: «Святая прыгажосць!»

Нябесныя грамы ў табе гучаць, як вершы,
Прыліў магутных сіл збіраецца ў табе,
О, Горад гарадоў, ты зноў жывеш, памершы,
І кожны дзень зямлі гудзе ў тваёй трубе!

Паэт збірае ў хор праклёны ўсіх вязніцаў,
Тугу ўсіх выклятых і слёзы ўсіх ахвяр,
Ён хвошча, як агнём, любоўю ўсіх блудніцаў
І кожнаю страфой плюе злачынцу ў твар!»

...Сталічнае жыццё зноў робіцца стабільным,
Правераны кліент ідзе ў бардэль стары,
Сінеюць прыцемкі, і з водсветам магільным
Свято прагрэсу – газ – шалее ў ліхтары!

Руки Жаны-Марыі
(Les mains de Jeanne-Marie)

Яны – дзве бронзавыя сілы,
Дзве загарэлыя сястры;
Ці бледныя, нібы з магілы, –
Якія рукі ў Жан-Мары?

Ядвабныя, бо толькі з ванны,
З пяшчотна-палкае гульні?
Ці поўняю зацалаваны
Ў начных азёрах цішыні?

П'янелі ў барбарскім угары?
Або ў салодкім тытуні
Круцілі шашні і цыгары?
Ці падраблялі камяні?

Тушылі каля ног Мадонны
Букетаў веснавых агонь?
Крывёю чорнай беладонны
Паілі прагнуую далонь?

На п'яных палявалі пчолак,
Што ўпалявалі свой нектар,
Калі на ноч палюе золак?
Цадзілі яды – нам у дар?

Якія сны, якая вера
Праз пальцы іхнія цяклі?
Руіны храма з Кенгавера?
Ці з абяцанае зямлі?

...Не, не гандлююць памяранцам,
Не носяць модлы ў божы сад
І малалетнім падшыванцам
Не падціраюць брудны зад.

Не завіхаюцца на кухні,
Не ранняца каля станка,
Дзе з раніцы на працы пухне
Ад дзэгцю чорная рука.

Яны паскуднікам гнуць спіны,
Бо іх мацуе дабрыня –
Мацней за грозныя машыны,
Вальней за вольнага каня.

Вы, гартаваныя жалезам,
Трывалі ў доменным агні,
Рытм адбівалі Марсельезам,
Не гімнам: Божа, барані!

Вам хопіць гонару і сілы,
Каб утаптаць у грязь і брук
Усе шляхетныя бялілы
Высакародных брудных рук!

Святы агонь раздзьмуўшы ў мальцах,
Наперад клічаце: «Пара!»
Рубіны на любімых пальцах
Святлом запальвае зара!

І хай на вас шрамб́ ды плямы,
Хай цень мінулага не знік, –
Вас, як васал Прыўкраснай Дамы,
Цалуе горды бунтаўнік!

Вы бранзавелі ў дзікім танцы,
У танцы бронзавых гармат,
Неўтаймаванья паўстанцы,
Байцы парыжскіх барыкад!

Вас, рукі хмельнае свабоды,
Святых надзеяў і тугі,
Мы праглі цалаваць заўсёды...
Цяпер цалуюць ланцугі!

І страшна, што рука людская,
Бо бранзавееце яшчэ,
Так пальцы вашыя сціскае,
Што з-пад пазногцяў кроў цячэ!

Галосныя

(Voyelles)

«А» – чорны, белы – «Е», чырвоны – «І», зялёны –
«У», сіні – «О», ваш сэнс адкрыю паслядоўна.

«А» – чорных мух гарсэт: пякельная князеўна,
Сядаючы на труп, гудзе свае праклёны;

«Е» – велічных шатроў бялюткая бавоўна,
Вяршыні снежных гор, узнёслыя калоны;

«І» – пурпур каралёў і вуснаў смех шалёны –
Каханне? крыўда? гнеў? – прыўкрасных усё роўна;

«У» – хвалі боскія смарагдавай стыхіі,
Лагода на лугах – і ў зморшчынах, якія
Алхіміку ўначы спярэцілі чало;

«О» – найвышэйшы горн, яшчэ нячутны долу,
Вывоўнасць цішыні, даступная Анёлу,
Амега – і гарыць Вачэй Яе святло!

***

(«L'étoile a pleuré rose au coeur de tes oreilles...»)

На дне твоих ушей ружовой зоркі стогны,
Ля смочак пурпурых жамчужна лёг прыбой,
Лавінай белаю бясконцасць б'ецца ў сцэгны,
А ў чорнай ране Ён, захоплены табой.

Шукальніцы вошай

(Les Chercheuses de poux)

Калі чырвоны лоб расчуханы дазвання,
Да хлопчыка ідуць дзве добрыя сястры,
Схіляюцца над ім, як два выратаванні:
Іх пальцы тонкія, пазногці ў серабры.

Саджаюць да святла спалоханага мальца,
І кветкі за акном шалеюць ад расы,
Пакуль чароўныя і вусцішныя пальцы
Абходзяць вартаю густыя валасы.

Ён чуе, як пье дзявочае дыханне,
Як расквітае ў ім мядовы летні пах,
Гук сліны ўцягнутаі, нібы сваё каханне
І прагу цалаваць хаваюць на губах.

Ён чуе, як дрыжаць у цішыні іх вейкі,
Як робіцца рука імклівейшай за нож,
Як з ціхім трэсканнем знішчаюць чарадзейкі
Пазногцем велічным – маленечкую вош.

Ён ап'яняецца гаючаю лянотай,
У сэрцы – музыка, туман і любодаць:
То гіне, то жыве няпрошанай пшчотай
Непераможнае жаданне зарыдаць.

П'яны карабель

(Le Bateau ivre)

Калі я вырваўся, бо не ўтрымалі лейцаў,
Загінуўшы ад ран, мае вартаўнікі:
Каналі на слупах пад стрэламі індзейцаў, –
Мяне панесла ўніз, за плыняю ракі.

Пшаніца з Фландрыі й брытанская бавоўна
Не хвалявалі больш, да д'ябла лішні груз!
Увесь мой экіпаж забіты – і цудоўна.
Я плыў у акіян і забываў прымус.

У дзікім плёскаце прыліваў мяне мчала...
Мой розум да вясны заснуў, як немаўля.
Я плыў!.. Паўастравы зрываліся з прычалу,
Не ў змозе вытрымаць свабоды карабля.

Шторм абудзіў мяне – і, лёгкі, нібы корак,
Я танчыў з хвалямі, вазніцамі ахвяр.
Я дзесяць плыў начэй навобмацак, без зорак,
Берагавым агням не паглядзеўшы ў твар.

Салодкая на смак, як дзецям кіслы яблык,
Сціраючы сляды ванітаў і віна,
Зялёная вада так вымыла караблік,
Што больш ні якара не меў я, ні стырна.

Мяне кармілі з рук гексаметрамі хвалі,
Я піў зяленіва і зорны сырадой,
Я цытаваў прыбой, з якога выплывалі
Тапельцы сумныя, што мрояць пад вадой, –

Дзе сатанее сіль і згуба проста поруч,
Дзе новы дзень святлом сцішае прагны вір,
Дзе пенаў рудой каханьня бродзіць горыч –
Мацней за алкаголь, грамчэй ад вашых лір!

Я ўбачыў небасхіл з маланкамі ў глыбінях,
Віхуры, плыні, смерч і рыфы ў бурунах,
Світанак, што ляцеў на крылах галубіных,
І тое, што жывым не мроілася ў снах!

Я ўбачыў, як трымціць спалоханае сонца,
Згушчаючы ваду ў цёмна-ліловы жах, –
І мора ўсё хутчэй круціла хвалі ў гонцы,
Як старажытны мім, стаяла на вушах!

Мне снілася, як я цалую мора ў вочы;
Я сніў, як чорны змрок бялюжкім снегам спеў;
Я сніў магутны рух на дне зялёнай ночы,
Лягучых фосфараў блакітна-жоўты спеў!

Чакаў, пакуль валы істэрыка накрые,
І біўся дзень пры дні ў іх дзікай чарадзе.
Хто ведаў, што пазней да ног святой Марыі
Пыхлівы акіян пакорна прыпадзе?

Я абадраў барты аб дзіўныя Фларыды:
Там у вачах пантэр палае ноч без сну;
Вясёлкі ззяюць так, што слепнуць краявіды,
І кожная – аброць марскому табуну!

Я паўз балоты плыў, дзе ў велізарнай вершы
Смярдзіць Левіяфан, па вушы ў трыснягу,
Дзе ў абсалютны штэль вада гніе, памершы.
Я вадаспад любы вам апісаць магу,

Спакой ледавікоў і мора ў лютым гневе,
Затокі цьмяныя і вусцішную мель,
Дзе змеі гідкія на пакручастым дрэве
Вісяць, пажэртыя клапамі наўсуцэль.

Я дзецям паказаць хацеў бы, як дарады
Зіхцелі золатам, на хвалях пеючы,
Як чулыя вятры давалі мне парады,
Як пена квецені свяцілася ўначы.

Пакутны акіян то трызніў ад гайданкі,
То ціха жаліўся, мяняючы настрой, –
І ліплі да бартоў саргасы, як каханкі,
Я ж кленчыў і драмаў кабетаю старой...

Амаль што востраў, я цягнуў базар птушыны,
Іх бойкі і памёт, іх сумятню і тлум;
І ракам да мяне праз лееры і ліны
Тапелец запаўзаў – і клаўся спаць у трум.

Праз лабірынты бухт знаходзіў я фарватэр,
Вышэй за птушак быў закінуты ў эфір...
Ганзейскі карабель і браняносны катэр
Мой корпус, п'яны ў гразь, не возьмуць на буксір!

Дыміўся ў туманоў ліловай апранасе,
Дзіравіў, як сцяну, ружовы небакрай
І пачастункі нёс паэтам на Парнасе –
Блакiту смаркачы і сонечны лішай.

Ганяў марскіх канькоў і электрычных скатаў,
Шалёнай дошкаю даваў нырца згары,
А ліпень малаціў дубінай, як сто катаў,
Ультрамарын нябёс збіваючы ў віры!

Я, што сінечу ткаў, мінаючы патопы,
Мальстрэма стрэмны юр і Бегемота гон, –
Я раптам затужыў па берагах Еўропы,
Па гаванях старых, дзе не прыму я скон!

Я ўбачыў зорныя архіпелагі. Выспаў –
Без ліку. Караблю – адкрыты небасхіл.
Ці ў гэтай вышыні ты выспаўся і выспеў,
Залатакрылы ўздым Непераможных Сіл?

Я выплакаўся ўшчэнт! Я трызню штосвітання.
Мне месяц шле праклён. Мне сонца не відно.
Мне высмактала кроў атрутнае каханне.
Няхай трашчыць мой кіль! Няхай пайду на дно!

Калі Еўропа ўсё ж – хай будзе вечаровы
Зацішак травеньскі і ўбачаны здалёк
Хлапчук над ручаём, і першы папяровы
Караблік затрымціць, як лёгкі матылёк...

Бо не магу глядзець, як ванітуюць хвалі,
Як грузяцца купцы ад носа да кармы!
То гордыя сцягі высакароднай швалі,
То вусцішны пагляд пływучае турмы!

З НІЗКІ «АПОШНІЯ ВЕРШЫ»

Сляза

(Larme)

Далёка ад птушак, чарод і сялян,
Схаваўшыся ў гушчу ляшчыны і верас,
Я жлукціў паўдзённы зялёны туман,
Што проста з травы заміж кветчак вырас.

Як мог я там піць? Ва Уазу, бы ў вазу,
Прыток уцякаў, а ў мяне жоўты херас,
Ці іншы напой, але моцны, як выраз,
Аж сорамна хмарнаму небу і вязу.

Я з пляшкай, як шыльда сумнеўнага бара...
А потым ад хмараў да самай зямлі
Прасторы ў паветры зынакшыла бура,
Бы дамбы, азёры, калоны раслі,

І градзіны з неба, і пролівень хлынуў...
Як раптам – у золаце ўсё, бы ўсявышні
Збіральнік манет і шукальнік пярлінаў
Хацеў намякнуць мне, што трунак быў лішні.

Травень 1872

Добрыя думкі зранку
(*Bonne pensée du matin*)

Да пятай ранку летні сон
Сніць стомлены каханак
Пра ўсё, што ўчора... – і світанак
Над ім, як парасон.

А звонку мур расце ўгару –
Да сонца Гесперыдаў.
Спякотна брату-цесляру,
Аж вопратку паскідваў.

Пустыня працы цесляроў
Тынкуецца паволі –
І дзіва-гарады з муроў
Смяюцца ў неба столі.

Венера, кінь хоць бы прамень
На будаўнічых з Вавілону,
Хай зведаюць хоць бы на дзень
Твайго палону!

Царыца пастухоў,
Дай цесляру ад сонца сцоў,
Дай забыцца ў тваім віне,
Хай у паўднёвым моры адпачне!

Песня з найвышэйшай вежы
(Chanson de la plus haute tour)

Пяшчоты юнацтва
Прайшлі назаўжды.
Я ў святых лайдацтва
Збаёдаў гады.
Ах, радасць былая,
Як сэрца палае!

Кажу сабе «досыць»,
Бо мне ўсё ясней:
Хто радасці просіць,
Раней ці пазней
Святкуе паразу.
Ратуйся адразу.

Хто мучыўся многа,
Той шмат зразумеў:
Мінае трывога
І распач, і гнеў.
Ад прагі пакутнай
Кроў стала атрутнай.

Чмяліным вяселлем
Буяў росны луг...
Цяпер – пустазеллем
Ды воінствам мух.
А колькі ілюзій
Цвіло на тым лузе.

Надзеі, пяшчоты...
Душа – Нотр-Дам
Бясконцай самоты,
Ці знойдуцца там
Малітвы старыя
Для Светлай Марыі?

Пяшчоты юнацтва
Прайшлі назаўжды.
Я ў святых лайдацтва
Збаёдаў гады.
Ах, радасць былая,
Як сэрца палае!

Вечнасць
(L'Éternité)

Вечнасць кожнай хвіляй
З намі. Ну, а з кім?
Сонечнаю хваляй
У святле марскім.

Сэрца, вартавы твой
Тахкае: хутчэй!
Дні згараюць бітвай
У нішто начэй.

Чалавечы выбар
На зямлі й пакінь:
Там не знойдзеш, сябар,
Волі і вышынь.

Надта ж выбар вузкі:
Жыць – плаці далей.
Нашы абавязкі –
Ў іх агонь алей.

Як за сонцам следам
Ноч ідзе, адчуй:
Веды служаць бедам,
Бог надзей – адчай.

Вечнасць кожнай хвіляй
З намі. Ну, а з кім?
Сонечнаю хваляй
У святле марскім.

Травень 1872

Свята Голаду
(*Fêtes de la faim*)

Голад, Ганна, мой голад
Гониць асла ў твой горад!

Голад не цётка, глотка:
Камень грызці – салодка!
Гам-гам-гам! Колькі ўлезе –
Скалы, вугаль, жалезе.

Голад, бяжы, прага, сыходзь!
Капае сліна.
Хоць бы чаго мне! Атрутная хоць
Сыдзе расліна.

Глык!
Палац, буданы...
(Страўнік усё стрывае.)
Даўнія валуны,
Ледавікоў караваі.

Голад – паветра з хораў
Бязбожных храмаў,
Чорны рай марадзёраў,
Тэатр драмаў.

Крочу праз царства зямное,
Сыты пажывай рэдкай,
Згнілай садавіною,
Хрэнам і рэдзькай.

Голад, Ганна, мой голад
Гоніць асла ў твой горад!

***

(Qu'est-ce pour nous, mon cœur, que les nappes de sang...)

О сэрца, што нам кроў і боль смяротных ран,
Пажары да нябёс і на вякі праклён,
Знявечаны сусвет і бог яго – шатан,
Руіны, і на іх шалёны аквілон –

Адплата ўсім за ўсіх?! Нічога? Не мані,
Мы прагнем помсты! Прэч, рабы і ўладары!
На сметніцу, закон! Гісторыя, памры!
Агонь! І кроў! І смерць у залатым агні!

Навала, спапялі дзяржавы ўсёй зямлі!
Цвярозы розум, згінь! Мараль, без марных слоў!
На звалку, арміі! На плаху, каралі!
Далоў, імперыі! Калоніі, далоў!

Хто здолее пачаць вясёлую гульню
Раз'юшаных віроў з пагібельным агнём,
Калі не мы? Браты-рамантыкі, пачнём!
Не – рабскай працы! *Так* – свабоднаму агню!

Еўропе, Азіі, Амерыцы – канцы!
Віхураю змяце ўсё вёскі й гарады!
Мы знішчым гэты свет і згінем як байцы
Ў вулканах вогненных і морах без вады...

О, чорныя браты, вы чуеце здаля,
Як верым вам, – на бой, далёкія сябры!
Ды гора! Аж дрыжыць і плавіцца зямля,
Расколваючы свет ад нізу да гары...

Тае бяды, я з ёю назаўжды!

***

(Ô saisons ô châteaux)

О замкі, о поры году,
Чый дух зламаў перашкоду?

О замкі, о поры году!

Настаўнік мой быў праўдзівым:
Я ў Шчасця вучыўся дзівам.

Я славіў яго кожным вершам
З апошнім пеўнем і першым.

Я так не жадаў, нябога,
Нічога ў жыцці й нікога.

Душу і плоць у ахвяру
Прыносіў гэтаму Чару!

Ды словы – хто зразумее?
Лятуць, покі ў іх турме я!

О поры году, о замак!

Бо шчасце не мае рамак,
А гора – з клетак і брамак!

І лепей проста памерці,
Чым пастка яго, паверце!

О поры году, о замкі ў паветры!

***

(Le loup criait sous les feuilles)

Як воўк, схапіўшы глушца,
Адплёўвае кроў і пёры,
Але грызе да канца, –
Так сам жару сябе, хворы.

Чакае зямля на ўраджай,
Аж сохне па спелым плодзе.
На плоць фіялкі зважай,
Павук-геданіст на плоце!

Заснуць бы! Кіпіць мая кроў,
Сцякаючы ржавай слінай
З тваіх, Саламон, алтароў –
Сухой Кедронскай далінай.

3 КНІГІ «АЗАРЭННІ»

Дзяцінства (III)

(Enfance [III])

Ёсць птушка ў лесе, чый спеў цябе спыніць
і змусіць пачырванець.

Ёсць гадзіннік на вежы, які ніколі не звоніць.

Ёсць яр, дзе хаваецца вывадак белых звяроў.

Ёсць спадзісты храм і ёсць стромае возера.

Ёсць вазок, што забылі на лесасецы, а ёсць
і такі, што імчыцца сцяжынаю ўніз, упрыгожаны
стужкамі.

Ёсць трупа маленькіх камедыянтаў, іх строі
раз-пораз відаць праз лісцё на лясной дарозе.

І ўрэшце, калі галадаеш і смягнеш, ёсць хтосьці,
хто гоніць прэч.

Парад (Parade)

Здаравенныя махляры! Шмат хто з гэтай набрыдзі файна жыруе між вас. Нашто ім спяшацца, без важнай патрэбы паказваць свае бліскучыя таленты й веданне вашай душы? Цёртыя калачы! Вочы шалёныя, быццам летняя ноч, чырвоныя, чорныя, трохколёрныя, ці як сталь, падбітая золатам зор. Пысы крывыя, крываваыя, бледныя ці свінцовыя. Запанібрацкая хрыпата. Бандыцкія рухі. Ёсць і зусім салагі, ды што ім смаркач Керубіна? – калі маеш злавесны голас ды сёе-тое зусім ужо страшнае. Іх адзяваюць з паскудным *шыкам* – і пасылаюць у горад «на справу».

О, звар'яцелы рай пякельных грымас! Куды там факірам ды ўсякім нягеглым клоўнам. У самаробных касцюмах з найгоршых начных кашмараў яны граюць такія трагедыі й меладрамы з жыцця ліхадзеяў ды паўбагоў, якіх ніколі не бачыла ні гісторыя, ні рэлігія. Гатэнтоты, цыганы, кітайцы, прыдуркі, гіены, Малохі, старыя вар'яты, жахлівыя д'яблы – і ўсе яны валяць танныя пазаўчарашнія фіглі са свінскай развязнай жарсцю. Яны могуць і новую п'еску, і песеньку пай-дзяўчынкі. Вандроўныя блазны, мяняючы месцы й абліччы, яны вам ладзяць

камедыі ды сеансы гіпнозу. Вочы палаюць, кроў віруе, спіны горда разгінаюцца, бутафорскія слёзы і кроў цякуць ручаямі. Іх пагрозы й насмешкі часам трываюць хвіліну, а часам цэлыя месяцы.

Адзін толькі я падабраў ключ да гэтага варварскага параду.

Антычнае

(Antique)

О, чароўны нашчадак Пана! Пад чалом тваім, спавітым кветкамі ды ягадамі, рухаюцца каштоўныя камяні вачэй. У бурых плямах віна твае шчокі. Блішчаць твае іклы. Грудзі, нібыта кіфара. Звіняць белізною рукі. Сэрца тваё б'ецца ў чэраве – там, дзе дрэмле падвойны пол. Прагуляйся ўначы, варухні грацыёзна сцягном, а потым другім, а потым леваю лыткай.

Пярэбары

(Départ)

Досыць бачыў. Вобразы паўсюль.

Досыць чуў. У гарадах шумела ўвечары, на до-
світку, заўсёды.

Досыць зведаў. Вобразы і шум, жыцця прыпынкі!

Перабор... Пярэбары далей... Каб зноў любіць,
каб зноў шумела!

Улада

(Royauté)

Цудоўнай раніцай, у адной вельмі памяркоўнай краіне, адна бясстрашная пара выйшла на плошчу і закрычала. Ён: «Сябры, я хачу, каб яна была каралевай!» Яна: «Я хачу быць каралевай!». Яна смяялася і дрыжала. Ён казаў сябрам аб празрэнні і хуткім канцы ўсіх выпрабаванняў. Яны млелі ў абдымках адно аднаго.

І насамрэч, яны былі ўладарамі ўсю раніцу, што драпіравала дамы пунсовай фарбай, да самага поўдня, калі зніклі ў садзе сярод пальмаў.

Раніца ў дурмане

(Matinée d'ivresse)

О, мой Скарб, о мая Прыгажосць! О, медныя трубы, якіх я тады не спужаўся! Дзівосная дыба! Ура нечуванай працы ў чароўным целе, першай спробе – ура! Усё пачалося з дзіцячага смеху і скончыцца ім таксама. Бо гэты яд застанецца ў нашай крыві, і нават тады, калі змоўкнуць трубы й мы вернемся да вечнага разладу. А зараз – так нам і трэба! – збыром у шалёным хоры ўсе звышчалавечыя абяцанні людскому целу й людскай душы. Вар’яцкае абяцанне! Каханне, спазнанне ды катаванне! Нам абяцалі схаваць у змроку дрэва добра і зла, вызваліць ад дыктатуры правіл, і ўсё дзеля нашай чыстай любові. Усё пачалося з млосці й канчаецца – гэтую вечнасць так проста не ўхопіш – канчаецца выбухам пахаў.

Дзіцячы смех, дзявочая недаступнасць, рабская скрытнасць, агіда да твараў і рэчаў ад гэтага свету – дабраславёныя будзьце за памяць пра тую бессань. Усё пачалося суцэльнай мярзотай, канчаецца ж войскам анёлаў з агню і лёду.

Кароткая хмельная бессань, ты наша святыня! І нават калі твой дар – гэта проста маска, сцвярджаем цябе, наш метад! Бо нельга забыць, як учора ты

Ўсіх нас, старых і малых, забірала ў неба. Мы верым табе, атрута. І кожны дзень ахвяруем табе жыццё.

Прыйшоў час забойцаў, час гашышынаў.

Фразы I

(Phrases I)

Калі ўвесь свет стане чорным лесам у чатырох
нашых здзіўленых вачах, берагам мора для двух вер-
ных дзетак, музычнай шкатулкай для нашай чыстай
любаві, – я вас знайду.

Хай там застанецца толькі самотны стары, пры-
гожы, рахманы, аточаны «нечуванай раскошай», –
і я схілюся ля вашых ног.

Хай я ўвасоблю ўсе вашыя згадкі на яве, хай ста-
ну *тою*, хто звяжа вас па руках і нагах, – і я вас за-
душу.

Хіба дужыя паказваюць спіны? Хіба смех наш –
гэта подлыя кпіны? А разгневаемся, хто нам што
зробіць?

Апранайце строі, танчыце, смейцеся – я не з тых,
хто выганяе Каханне!

Сяброўка мая, жабрачка, дзяўчынка-пачвара!
Якая ж ты абыякавая да нябогаў, да іх выкрутасаў,
да марных маіх намаганняў. Ды хай нас трымае твой
неймаверны голас, твой голас – адзінае, што суця-
шае ў гнюсным адчаі.

Фразы II

(Phrases II)

***

Пахмурны ліпеньскі ранак. Смак прыску ў паветры. Пах адсырэлай драўніны ў грубцы. Прамоклыя кветкі. Скрадзеныя прагулянкі. Дождж над равамі ў палях. Ці не пара ўжо ўпрыгожваць ялінку й кадзіць фіміям?

***

Працягваю вярхоўкі ад званіцы да званіцы, гірлянды агнёў – ад акна да акна, ланцугі залатыя – ад зоркі да зоркі, і – танчу.

***

Сажалка неба з дымкаю над вадой. Якая вядзьмарка паўстане на бледным заходзе? Якое бэзавае лісце апусціцца на дно?

***

Пакуль дзяржаўныя грошы сплываюць на свята братэрства, аблокі звіняць званамі ружовых агнёў.

***

Абвастраючы тонкі смак кітайскае тушы, чорны
пыл асядае імжой на маё бяссонне. Прыглушыўшы
святло, я падаю ў ложка і, павярнуўшыся тварам
у змрок, бачу вас, мае дочки, мае князёўны!

Раніца

(Aube)

Я ўпаў у абдымкі летняй раніцы.

Нішто не трывожыла крохкіх палацаў. Вада была яшчэ мёртвай. Вандроўныя цені спыніліся на лясных дарогах. Я ішоў, і з кожным крокам – ажывалі цёплыя павевы, міргалі дыяменты-росы, бясшумна ўзляталі крылы.

Першай прыгодаю была кветка: на сцежцы, залітай раннім няяркім святлом, яна адкрыла мне сваё імя.

Я ўсміхнуўся вадаспаду, чые светлыя кудзеры заблыталіся ў хвоі, а на самым яе версе – ззяла срэбрам багіня.

І тады, адзін па адным, я стаў зрываць покрывы. Расхінаў іх рукамі на просецы. Пазнаў яе на раўніне па крыку пеўня. У горадзе яна хавалася між званіцаў ды храмаў, а я бегаў за ёй, як жабрак, па мармуровых узбярэжных.

І ўрэшце злавіў у покрывы, побач з лаўровым гаем, адчуўшы праз вэлюм яе неасяжнае цела. Дзіця і раніца ўпалі ў траву на ўзлеску...

Быў поўдзень – я прачнуўся.

Марскі краявід

(Marine)

Медна-срэбныя калясніцы,
Срэбна-сталёвыя ростры, –
Узбіваючы пену,
Выварочваюць з каранямі кустоўе.
Віхуры пясчаных раўнін
У глыбокіх барознах адліву –
Кіпяць і віруюць кругамі на ўсход –
Да калонаў лесу,
Да паляў дамбы,
Чый рог хвошча поўхамі бура святла.

Зімовае свята

(Fête d'hiver)

Шуміць вадаспад па-за стрэхамі аперэты.
У фруктовых садах і алеях Меандра салютам зялё-
ных і пурпурных фарбаў працягваецца заход. Нім-
фы Гарацыя з фрызурамі Першай імперыі, – сібір-
скія карагоды, кітаянкі Бушэ.

Вайна (*Guerre*)

У дзяцінстве нябёсы абвастрылі маю опытку, як чужыя рысы адцяняюць твой уласны твар. І бачны свет прыйшоў у рух. Цяпер вечны бег часу і матэматычная бясконцаць гоняць мяне па свеце, дзе мне перападае сякі-такі грамадскі поспех, а няўцямнае дзяцінства і празмерныя жарсці шкадуюць мяне. Вольна або з прымусу, але паводле непрадказальнай логікі, – я думаю пра вайну.

Гэта так жа проста, як музычная фраза.

З КНИГІ «КАНІКУЛЫ Ё ПЕКЛЕ»

Пралог

(Prologue)

Калісьці, наколькі помню, жыццё маё было святам, дзе раскрываліся сэрцы й ракою лілося віно.

Неяк увечары я пасадзіў Прыгажосць сабе на калені. – І горкай яна аказалася. – І я абразіў яе.

Я пайшоў вайною на справядлівасць.

Я мусіў уцякаць. О вядзьмаркі, галеча й нянавісць, вам даверыў я свае скарбы!

Я вынішчыў у сабе ўсе людскія надзеі, перадушыў усе радасці – бязлігасна, як дзікі звер.

Я заклікаў усіх катаў, каб, гінучы, грызці прыклáды іх ружжаў. Я заклікаў усе кары, каб захлынуцца ў пяску ды крыві. Няшчасце стала мне богам. Я выкачаўся ў гразі. Я высах на ветры злачынства. Я задурыў галаву вар'яцтву.

І вясна прынесла мне ў падарунак агідны смех ідыёта.

Але надоечы, ледзь не дайшоўшы да кропкі й не даўшы *пеўня*, вырашыў я адшукаць ключ ад сваіх

колішніх застоляў, які, можа, верне мне страчаны апетыт!

І гэты ключ – міласэрнасць. Вось да чаго я дамроіўся!

«Ты так і застанешся падлажэрам... і ўсё та-кое», – дражніў мяне дэман, які ўвянчаў мне голаў салодкімі макамі. «Так і памрэш з усімі сваімі жарсцямі, себялюбствам ды іншымі смяротнымі грахамі!»

Ці не зашмат я сабе дазваляю? Але ж, умаляю, не гнейся так, дарагі Сатана! І ў чаканні новых паскудстваў (ты, што так любіш пісьменнікаў, якія не ўмеюць апісваць ды павучаць) прымі гэты сціплы прэзент – жменьку гідкіх старонак з кніжкі асуджанага.

Кепская кроў (фрагменты)

***

(«*Le sang païen revient...*»)

Паганская кроў закіпае ўва мне! Царства духу бліжэй і бліжэй, дык чаму Хрыстос не паможа, дараваўшы душы свабоду й высакароднасць? На жаль! Евангелле ўжо ў мінулым! О, Евангелле, Евангелле!

Я чакаю Бога, як гурман свайго пачастунку. Я, спрадвечны плебей.

Вось я на ўзбярэжжы Брэтані. Хай вечарам гарады загарацца ўсімі агнямі. Мой дзень завершаны, я пакідаю Еўропу. Марское паветра прапаліць мне лёгкія, сонца нязнанных нябёсаў пакрые мне скуру бронзаю. Буду плаваць, валяцца ў траве, паляваць і курыць (курыць!), жлукціць напоі, мацнейшыя ад расплаўленага металу, – як гэта рабілі ля вогнішчаў мае дарагія продкі.

Я вярнуся са сталёвымі цягліцамі, цёмнаю скурай і вогненнымі вачыма. Хто зірне на мяне, зразумее адразу: я з расы моцных. У мяне будзе золата, я зраблюся лянiвым і жорсткім. Жанчыны ў задніцу

дзьмуць такім шалёным калекам з гарачых краёў.
Я ўблытаюся ў палітычныя гульні. І буду збаўлены.

А сёння я выкляты. Бацькаўшчына мне ўнушае агіду. Найлепей напіцца ў гразь ды заснуць на пяску.

***

(«*Assez! voici la punition...*»)

Досыць! Настала пара пакарання! – *Наперад!*

Ах, як палаюць лёгкія, грукае ў скронях! Сонца
гоніць у спіну ноч, што коціцца мне проста ў вочы!
О, сэрца... о, цела...

Куды так бяжым? На бітву? Як жа я аслабеў!
А яны ўсё бліжэй. Іх прылады... іх зброя... час!

Агонь! Ну, страляйце ж! Па мне! Ці я здамся.
Сюды, баязліўцы! Я заб'ю сябе! Кінуся пад капыты!

Ах!..

І да гэтага можна прывыкнуць.

Гэта будзе французская доля – дарога славы!

Алхімія слова

(Alchimie du Verbe)

Пра сябе самога. Гісторыя аднаго з маіх вар'яцтваў.

Я ўжо даўно хваліўся, што нашу ўсе краявіды ў сабе, і вартымі смеху здаваліся мне ўсе знакамітыя творы жывапісу ды сучаснай паэзіі.

Мне падабаліся малюнкi ідыётаў, карцінкі над дзвярыма, дэкарацыі ды афішы вандроўных камедыянтаў, шылды, лубок, старамодная літаратура, царкоўная лаціна, эратычнае чытво з памылкамі, улюбёныя раманы нашых продкаў, чароўныя казкі, маленькія кніжкі для маленькіх дзетак, старажытныя оперы, дурнаватыя прыпеўкі, наіўныя рытмы.

Я мроіў пра крыжовыя паходы, пра зніклыя без вестак экспедыцыі, пра нікому не вядомыя рэспублікі, пра здушаныя рэлігійныя паўстанні, пра рэвалюцыі нораваў, пра перасяленні народаў і зрухі кантынентаў. Я верыў ва ўсе дзівосы.

Я прыдумаў колеры галосных! А – чорны, Е – белы, І – чырвоны, У – зялёны, О – сіні. Я ўсталяваў форму й вымаўленне для кожнага зычнага і спадзяваўся, што з дапамогай інстынктыўных рытмаў

вынайшаў сапраўдную паэзію, што некалі стане даступнай для ўсіх нашых пяці пачуццяў. І пакінуў сабе права яе тлумачыць.

Спачатку былі паэтычныя спробы. Я выражаў маўчанне і ноч, называў па імені безназоўнае, рыфмаваў галавакружэнні.

Далёка ад птушак, чарод і сялян,
Схаваўшыся ў гушчу ляшчыны і верас,
Я жлукціў паўдзённы зялёны туман,
Што проста з травы заміж кветчак вырас.

Як мог я там піць? Ва Уазу, бы ў вазу,
Прыток уцякаў, а ў мяне жоўты херас,
Ці іншы напой, але моцны, як выраз,
Аж сорамна хмарнаму небу і вязу.

Я з пляшкай, як шыльда сумнеўнага бара...
Як раптам ад хмараў да самай зямлі
Прастору ў паветры зынакшыла бура,
Пярліны ды золата з неба цяклі –
І смяглыя вусны іх піць не маглі.

Да пятай ранку летні сон
Сніць стомлены каханак
Пра ўсё, што ўчора... – і світанак
Над ім, як парасон.

А мур да сонца Гесперыдаў
Расце ўгару –
Спякотна цесляру,
Аж вопратку паскідваў.

Пустыня цесляроў
Тынкуецца паволі –
І гарады з муроў
Смяюцца ў неба столі.

Венера, кінь хоць бы прамень
На будаўнічых з Вавілону,
Хай зведаюць хоць бы на дзень
Твайго палону!

Царыца пастухоў,
Дай цесляру ад сонца сцоў,
Дай забыцца ў тваім віне,
Хай у паўднёвым моры адпачне!

Розная паэтычная старызна добра прыдалася ў маёй алхіміі слова.

Я прывык да простых галюцынацыяў: на месцы завода выразна бачыў мячэт, школу барабаншчыкаў пад кіраўніцтвам анёлаў, фурманкі на нябесных дарогах, салон на дне возера ды іншых самых дзівосных пачвараў. Назва нейкага вадэвіля прыводзіла мяне ў жах.

Потым я стаў тлумачыць свае чарадзейныя сафізмы з дапамогай галюцынацыі словаў.

Урэшце я стаў багоміць разлад у сваёй свядомасці. Я зрабіўся лянівым, мяне мучыла цяжкая ліхаманка. Я пачаў зайздросціць шчасліваму існаванню жывёлін – вусеням, што ўвасабляюць нявіннасць першага кола пекла, кратам, што сімвалізуюць сон цнатлівасці.

Мой характар стаў з'едлівым. Я развітваўся са светам, прыдумляючы нешта накшталт рамансаў:

Песня з найвышэйшай вежы

Калі ж запалае
Мне радасць былая?

Хто мучыўся многа,
Той шмат зразумеў:

Мінае трывога
І роспач, і гнеў.

Ад прагі пакутнай
Кроў стала атрутнай.

Калі ж запалае
Мне радасць былая?

Чмяліным вяселлем
Буяў росны луг...
Цяпер – пустазеллем
Ды воінствам мух.
А колькі ілюзій
Цвіло на тым лузе.

Калі ж запалае
Мне радасць былая?

Я палюбіў пустэльні, спаленыя спёкай сады, выцвілыя шапікі гандляроў, цеплаватыя напоі. Я цягаўся па смярдзючых завулках і, заплюшчыўшы вочы, падстаўляў твар сонцу, гэтаму богу агню.

«Генерал, калі на развалінах тваіх рэдутаў засталася хоць адна старая гармата, бамбардуй нас камякамі засохлай зямлі. Страляй па вітрынах бліскучых крамаў, палі па салонах! Хай горад наглытаецца ўласнага пылу. Хай іржа згрызе вадасцёкі. Хай будуары запаліць рубінавы порох!»

О, як п'янеюць мошкі ў сарціры шынка, палюбоўніцы пустазелля, як яны млеюць у сонечным промні!

Голад

Голад не цётка, глотка:
Камень грызці – салодка!
Колькі ўлезе –
Ска́лы, вугаль, жалеззе.

Голад, бяжы, прага, сыходзь!
Капае сліна.
Хоць бы чаго мне! Атрутная хоць
Сыдзе расліна.

Глык! Палац, буданы...
(Страўнік усё стрывае.)
Даўнія валуны,
Ледавікоў караваі.

Як воўк, схапіўшы глушца,
Адплёўвае кроў і пёры,
Але грызе да канца, –
Так сам жару сябе, хворы.

Чакае зямля на ўраджай,
Аж сохне па спелым плодзе.
На плоць фіялкі зважай,
Павук-геданіст на плоце!

Заснуць бы! Кіпіць мая кроў,
Сцякаючы ржавай слінай
З тваіх, Саламон, алтароў –
Сухой Кедронскай далінай.

І нарэшце – о, шчасце! о, перамога розуму! –
я рассунуў нябесны блакіт, які насамрэч быў чор-
ным, і зажыў, як залатая іскра сусветнага святла.
І радасць мая была блазнаватай і вельмі туманнай:

Вечнасць – адшукалі.
Насамрэч? Але!
Сонечныя хвалі
У марскім святле.

Сэрца – вартавы твой,
Вечны барацьбіт.
Дні згараюць бітвай
У начны нябыт.

Чалавечы выбар –
Для бяскрылых, сябар.
Волі і вышынь
Там не знойдзеш, кінь.

Як за сонцам следам
Ноч ідзе, адчуй:
Веды служаць бедам,
Бог надзей – адчай.

Нашы абавязкі –
Ў іх агонь алей.
Надта ж выбар вузкі:
Жыць – плаці далей.

Вечнасць – адшукалі.
Насамрэч? Але!
Сонечныя хвалі
У марскім святле.

Я ператварыўся ў чароўную оперу: я бачыў, што ўсяму існаму проста наканавана імкнуцца да шчасця: дзеянне – гэта не жыццё, а спосаб марнаваць сілы, нешта накшталт неўрозу. Мараль – гэта слабасць мазгоў.

Кожная істота, здавалася мне, павінна мець яшчэ некалькі жыццяў. Вось гэты спадар не ведае, што творыць, бо ён анёл. А гэтае сямейства – сабачы вывадак. У прысутнасці многіх людзей я не раз заводзіў гутаркі з тым ці іншым момантам іх мінулага існавання. – Так, аднойчы я закахаўся ў свінню.

Ніводзін з шалёных сафізмаў – за такія замыкаюць у вар’янтю – не быў мною забыты: я мог бы пераказаць іх усе, я трымаюся пэўнай сістэмы.

Маё здароўе пахіснулася. Мяне ахапіў жах. Я даваў нырца ў сон і плаваў там днямі, а калі прачынаўся, то сніў наяве яшчэ больш сумныя сны. Я саспеў для смерці, і мая слабасць небяспечнай дарогай вяла мяне на край свету, да самых межаў Кімерыі, радзімы зроку й віхураў.

Мне давалося шмат вандраваць, каб рассяць чары, што завалодалі маім розумам. Над морам, якое я палюбіў так, быццам яно мусіла змыць з мяне ўвесь мой бруд, – я ўбачыў у небе суцяшальны крыж. Вясёлка выкляла мяне. Шчасце стала маім фатальным лёсам, маім вечным дакорам, чарвяком, што грыз мне сумленне: маё жыццё – занадта бязмежнае, каб прысвяціць яго красе і сіле.

Шчасце! Нават у самых змрочных гарадах яго смяротны, яго салодкі ўкус папярэджаў мяне, што зараз закрычыць певень – *ad matutinum*, і што *Christus venit*:

О замкі, о поры году,
Чый дух зламаў перашкоду?

Настаўнік мой быў праўдзівым:
Я ў Шчасця вучыўся дзівам.

Я славіў яго кожным вершам
З апошнім пеўнем і першым.

Я так не жадаў, нябога,
Нічога ў жыцці й нікога.

Душу і плоць у ахвяру
Прыносіў гэтаму Чару!

О замкі, о поры году!

Бо час яго скону, паверце, –
Пара і вашае смерці.

О поры году, о замкі ў паветры!

Але ўсё гэта ў мінулым. Сёння я навучыўся цаніць
прыгажосць.

Світанак

(Matin)

Ці не меў я *калісьці* юнацтва – салодкага, казачнага, гераічнага – хоць бяры ды пішы пра яго залатыя пісьмёны? Вось шчаслівы! Але за якія такія злачынствы, за якія такі грэх мне гэта нікчэмнае *сёння*? Той, хто сцвярджае, нібыта жывёліна плача ў журбе, хворы адчайваецца, а памерлы бачыць нядобрыя сны, – хай раскажа ўсё пра маё падзенне й мае летуценні. Бо сам я магу патлумачыць не болей за жабрака, што бубніць свае Pater Noster ды Ave Maria. *Я развучыўся гаварыць!*

Ды сёння, я веру, аповесць пра пекла скончаная. Гэтае пекла было – як належыць пеклу, спрадвечнае, браму якога зламаў яшчэ сын чалавечы.

У той самай пустэльні, у той самай ночы, мой стомлены позірк ізноў абуджае срэбная зорка, якая зусім не хвалюе трох магаў, трох валадароў жыцця – сэрца, душу і дух. Калі ж мы адолеем горы й пяскі, каб прыйсці і ўславіць народзіны новае мудрасці й новае працы, уцёкі тыранаў і дэманаў, крах усіх забабонаў, калі ж – першы раз! – адсвяткуем Раство на зямлі?

Песня з нябёсаў, шэсце народаў! Рабы, не спяшайцеся праклінаць жыццё!

ЗМЕСТ

Адчуванне	5
Афелія	6
Баль шыбенікаў	9
Пакаранне Тарцюфа.....	11
Пад музыку. Вакзальны пляц у Шарлевілі.....	12
Венера Анадыямена.....	14
Першае спатканне: <i>Камедыя ў трох пацалунках</i>	15
Зачараваныя	17
Раман	19
Зімовая мроя	21
Сон у лагчыне.....	22
У «Зялёным кабарэ», пяць гадзін вечара.....	23
Шалапутка	24
Бліскучая перамога пад Сарбрукенам, атрыманая пад выгукі: «Жыве Імператар!»	25
Мая цыганшчына (<i>фантазія</i>)	26
Груганы.....	27
Мытнікі.....	29
Вечаровая малітва	30
Скрадзенае сэрца	31
Парыжская оргія, або Сталіца засяляецца зноў	33
Рукі Жаны-Марыі	37
Галосныя.....	40
*** (На дне тваіх вушэй ружовай зоркі стогны...)	41
Шукальніцы вошай	42
П'яны карабель.....	43

З нізкі «Апошнія вершы»	48
Сляза	48
Добрыя думкі зранку	49
Песня з найвышэйшай вежы	50
Вечнасць	52
Свята Голаду	54
*** (О сэрца, што нам кроў і боль...)	56
*** (О замкі, о поры году...)	58
*** (Як воўк, схапіўшы глушца...)	59
З кнігі «Азарэнні»	60
Дзяцінства (ІІІ)	60
Парад	61
Антычнае	63
Пярэбары	64
Улада	65
Раніца ў дурмане	66
Фразы І	68
Фразы ІІ	70
Раніца	72
Марскі краявід	73
Зімовае свята	74
Вайна	75
З кнігі «Канікулы ў пекле»	76
Пралог	76
Кепская кроў (<i>фрагменты</i>)	78
Алхімія слова	81
Світанак	91

Рэмбо, А.

Р96 Выбранае / Арцюр Рэмбо; пер. з французскай Андрэя Хадановіча. — Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2018. — 96 с. (Паэты планеты).

ISBN 978-985-23-0019-3.

Арцюр Рэмбо (1854–1891) – геніяльна адораны французскі паэт, які ўсе свае шэдэўры стварыў ва ўзросце ад 15 да 19 гадоў, а потым ніколі больш не вяртаўся да літаратуры. Рэфарматар французскай паэзіі, які радыкальна змяніў яе вобразную сістэму, так і саму версіфікацыю. Тэарэтык і практык творчасці як «яснабачання». Моцна паўплываў на паэтаў-дэкадэнтаў і мастацтва сімвалізму. Папярэднік сюррэалістаў з іх «аўтаматычным пісьмом».

У зборнік увайшлі 50 вершаў з усіх чатырох кніг Рэмбо ў беларускіх перакладах паэта Андрэя Хадановіча.

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

УДК 821.133.1-1

ББК 84(Фра)-5